

Få igjen

2022-09-21

© Nationen

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

ONSDAG 21. SEPTEMBER 2022 • NATIONEN

MOTKULTUR • 17

• Faglig snakka



Sauedrift: Troms og Finnmark er godt egnet for sau, der Nibio tidligere har vurdert utmarksbeite i Troms til Norges beste, skriver artikkelforfatterne. Her et illustrasjonsbilde av en sau. Foto: Lars Bliit Hagen

Jordbruket i Troms og Finnmark trenger et krafttak

Noen av målene i landbrukspolitikken er at det skal være landbruk over hele landet og at selvforsyningsgraden av jordbruksvarer basert på norske ressurser skal økes til minimum 50 prosent.

D a kan ikke store arealer i Troms og Finnmark gå ut av produksjon. Samtidig gir utfordringene i forhold til Russland særlige grunner til å satse i Nord.

Verden står overfor store utfordringer framover. Klimaendringene gjør kloden varmere, og det blir vanskeligere å dyrke mat mange steder i verden. Det har aldri vært målt så varm sommer i Europa som i år. Koronapandemien fort til at antallet underernærte og ekstremt fattige i verden har økt, og millioner av mennesker er kastet ut i arbeidsledighet.

FN skriver at gjenreisningen av samfunn etter pandemien, er en god anledning til å investere i jordbruket for å sikre alle mennesker tilgang på nok sunn og næringsrik mat, tilpasse matproduksjonen til klimaendringer og trygge det biologiske mangfoldet på kloden.

Få igjen

«Nå er det kun litt over 1000 aktive jordbruksbedrifter igjen i Troms (875 bønder) og Finnmark (287 bønder).»

**Margaret Eide Hillestad,
Anne Bunger og
Chr. Anton Smedshaug**

Agri Analyse

Nå er det kun litt over 1000 aktive jordbruksbedrifter igjen i Troms (875 bønder) og Finnmark (287 bønder). Antall gårdsbruk har falt med 56 prosent fra 2000 til 2020, antall dekar jordbruksareal i drift har gått ned med 12 prosent, og produsert mengde slakt til menneskemat (kjøtt) har falt med 16 prosent fra 2000 til 2020 i Troms og Finnmark.

Det har ført til at det er kommuner i Troms og Finnmark hvor det ikke er bønder igjen. I fylket har altså både areal, antall bønder og kjøttproduksjonen falt, selv om brukene har blitt større og hvert dyr produserer mer. Levert volum melk har falt i Troms, men økt litt i Finnmark slik at total melkeleveranse i det nye storfylket økte med 2 prosent fra 2010 til 2020.

Melk er den viktigste jordbruksproduksjonen i Finnmark, med 49 prosent av jordbruksarealet i det gamle fylket og enda mer av verdiskapingen. I Troms er det sauen som er størst, med 37 prosent og melk med 32 prosent av arealet i 2019.

Troms og Finnmark er godt egnet for sau, der Nibio tidligere har vurdert utmarksbeite i Troms til Norges beste. Li-kevel har antall bruk falt med 23 prosent fra 2010 til 2020, mens antall sauebruk i landet kun har falt med 8 prosent. I noen kommuner er antall sauebønder mer enn halvert i Troms og Finnmark.

Det er størst nedgang i antall svinebønder i fylket, en nedgang på 48 prosent fra 2010 til 2020, mot en nedgang på 22 prosent for landet som helhet. I gamle

Finnmark er det ikke lenger bønder som driver med gris, og i gamle Troms er det færre enn 10 gårdsbrukere som har søkt om produksjonstilskudd for gris. Der det er få bønder med en produksjon, er det vanskelig å få nyetableringer, og når svineproduksjonen svinger mye i lønnsomhet og investeringskostnaden er høy, vil avskallingen i utkanten gå raskere enn ellers i landet.

I jordbruksoppkjøret 2022 skriver Stortingets flertallet at «produksjonen av svinekjøtt er også viktig for å sikre et tilstrekkelig volum gjennom hele året for slakterier i distriktene». Sau og lam er sesongbetont og leveres i all hovedsak til slakt etter bettesongen.

Storfe har mer stabile leveranser gjennom året enn sau og lam, men volumet er ikke tilstrekkelig til å opprettholde kontinuerlig drift i industrien. Det er leveranser av svin som opprettholder sysselsettingen og sikrer tilstrekkelig volum for fortsatt drift på Nortura sitt anlegg i Målselv i gamle Troms fylke og denne produksjonen må styrkes, samtidig som slakteriet i Karasjøk sikres.

Svineproduksjonen er et nødvendig bidrag for å opprettholde og videreutvikle en helhetlig verdikjede for matproduksjon i Troms og Finnmark. Derfor er det ekstra viktig å sikre rekruttering og økt produksjon her med særlige stimuli som etablert tilskudd og investeringsstøtte til dem som ønsker å utvikle seg i næringen.

I Troms og Finnmark utgjør næringsinntekten opp mot 50 prosent av total inntekt på melkebruket, noe som er en vesentlig høyere andel enn gjennomsnittet for hele landet. Distriktstilskuddet for melk og kjøtt er ment å skulle kompensere for ulemper i naturgitte faktorer som vekstvilkar og topografi, samt for å styrke de grovførbaserte næringene i distriktene.

Distriktstilskuddet melk i sone G, H, I og J (Troms og Finnmark) sakker akterut i forhold til de andre sonene, og spesielt i forhold til utviklingen i tilskuddsone D hvor satsene har økt med 46 prosent fra 2010 til 2022. Derfor bør satsene for melk løstes tilsvarende i sonene i Nord hvor melkeproduksjonen er selve bærebjelken i jordbruket, og hvor produksjonen er særlig utsatt.

Distriktstilskuddet for kjøtt i Troms og Finnmark (sone 4 og 5) har økt mindre enn i de andre sonene. Satsene i sone 2 og 3 har økt med 15 prosent i perioden mot 7 prosent i sone 4 og 5.

Det er et stort etterslep i investeringer i fylket, blant annet til overgang fra bås-fjøss til løsdriftsfjøs. I 2020 hadde fortsatt over halvparten, det vil si 128 leverandører bås-fjøss, mens 115 hadde løsdrift (tall fra Tine). Innen 2034 må alle som vil drive med melkeproduksjon, ha lagt om til løsdriftsfjøs, for å sikre dette kreves ekstraordinær tilførsel av investeringsmidler.

Dette er særlig viktig nå som materialkostnadene stiger og annet næringsliv svekkes grunnet forverring av forholdet til Russland.

Skal jordbruket holde stand er det behov for en egen tiltakspakke. AgriAnalyse har foretatt en beregning av hva økte investeringer i små og mellomstore bruk, og løfte distriktstilskuddet for kjøtt og melk i fylket, til å koste om lag 1,2 milliarder kroner.

Det er nødvendig dersom den negative trenden i jordbruket i Troms og Finnmark skal snus, og bonden skal holde landet i hevd, sikre framtidig matforsyning og bidra til å opprettholde det biologiske mangfoldet i jordbruket. Nødvendigheten av dette øker særlig med det reduserte samkvettemet med Russland i Nord.